

МИРИС ЕКСТРЕМИЗМА НА БАЛКАНУ

МАЈОР ДР МИЛОВАН СУБОТИЋ,
НАУЧНИ САРАДНИК ИНСТИТУТА ЗА
СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

Трагајући за суштином исламистичког екстремизма на тлу Босне и Херцеговине и Републике Србије, као и на њихову сличност и евентуалне разлике, мајор др Милован Суботић сагледао је, кроз однос политике и религије, основна појашњења о исламу као најмлађој монотеистичкој религији, те семену нетолеранције која неминовно покреће екстремистичка размишљања и испољавања, савремени екстремизам инспирисан исламским учењем и његов утицај на успостављање и ширење политичког насиља у Босни и Херцеговини и Србији.

Највеће државе свеџа сложиле су се да су исламистички екстремисти „ојасности број један у свећу“. Какав је њо нејријашељ који је наџерао Русе и Американце да, љрви љуџи љосле Другог свеџског раџа, удруже оружје?

– Друга половина 20. века наговестила је повратак религиозности, односно, њене интерпретације, на велика врата, док је прва декада 21. века недвосмислено показала њен разорни потенцијал. Тачно је да је већ изванредан број година исламистички финансиран екстремизам, као и његово исходиште у виду терористичких чињења милитантних исламиста, препознат као једна од највећих претњи по савремену безбедност. Ипак, потребан је опрез када се говори о „удруженом оружју Руса и Американаца“ против ове несумњиве пошасте савременог света. Околност да су се две војне суперсиле активно војно укључиле у сиријски сукобу више

Доласком муџахеџина из исламских држава на простор Босне и Херцеговине почетком деведесетих година прошлог века, на Балканском полуострву постављени су значајнији темељи исламистичког тероризма, који је, испрва, био окренут углавном против српског аутохтоног становништва, док ће у будућности вероватно бити усмерен против Запада и савременог начина живота

говори о важности проблема, него о некој синхронизованој, поготово удруженој акцији. Интереси које САД и Руска Федерација имају у Сирији су све осим комплементарни.

Ваша књига „Екстремизам љог окриљем религије“ говори о ојасностиима које религија носи када љређе у сџрасџ. Како се џо, и заџџо, дешава?

– Различити типови испољавања религиозности, уколико су праћени наглашеним интензитетом ангажовања религиј-

Снимео Горан СТАНКОВИЋ

оптимистичних закључака да ће откривање истина о човековој природи и друштвеном амбијенту његовог битисања само по себи потиснути инстинктивно-иррационалну компоненту у човековом понашању.

Дакле, страст је свакако један од „сапутника“ екстремизма на путу према крајњој станици до које сви „путници“ или, боље речено, већина њих на срећу не стиже – тероризму.

Терористички акти у Њујорку, ња недавно у Паризу и Исламбуну, лако могу заједнички навести на сумњичаво загледање сваког муслимана без разлике. Ко су екстремисти, како их препознати, како не бисмо отишли у крајности да све припаднике исламске вере смајрамо објасним?

– Увек потенцирам на различитостима између ислама, као најмање монотеистичке религије, и исламизма, као његове политичке интерпретације. Иако постоје примери из којих се надањују све три абрахамске религије, који нам показују изван екстремистички потенцијал, у суштини, религиозни људи на религију гледају као на смирај, праштање и љубав. Нажалост, сведоци смо да живимо у времену у којем је опет „модерно“ бити религиозан. Та околност одлучујуће утиче на то да је религија постала сјајан параван за пропирење идеја које су све само не поуке о уважавању плурализма, толеранције, неговања различитости и слично.

Чињеница је да на исламистички екстремизам с правом треба гледати као на парадигматски облик верског екстремизма данашњице, али је исто тако

ских осећања, могу прерасти у страст и фанатизам. У таквим случајевима испољавање религиозности прати нетрпељивост, чак и онда када би било разумно претпоставити да ће етичка доктрина и социјална филозофија тих религија учинити њихове привидне следбенике трпељивима. Ако бисмо претпоставили да је реч о елементарним или примитивним религијским страстима, те да се оне могу кориговати и оплемени-ти сазнањима до којих нас доводи наука, очигледно бисмо упали у замку. Стога је иницијално нужно уздржавати се од

чињеница да је свакако знатно већи број људи који практикују ислам, а припадају такозваном социјално-конектованом слоју људи с екстремистичким преференцијалима.

Важно је напоменути да, када је реч о исламистичком екстремизму, лаици имају свог „фоторобота“ – то је човек између двадесет и тридесет пет година, тамног тена и очију, обавезно дуге и неуредне браде и одевен у „трочетвртинске панталоне“. Овакво виђење екстремисте широм отвара врата људима с нормалним физиономијама да на миру кују планове

о екстремизацији друштва. Оно за шта апсолутно можемо бити сигурни јесте то да је базни индикатор екстремизма емоционално деструктурирана личност. На ту темељну базу лако се касније нижу фактори попут неизвесне будућности, лоше материјалне ситуације, те тај и такав човек постаје лака мета за врвовање од сад већ етаблираних, верски инспирисаних екстремистичких мрежа.

Балкан је једно од месџа које је „производило“ џерорисџе. Многи свеџски џознаџи џерорисџи џочели су свој крвави џуџ у Босни и Херџеговини џоком деведесетих година џрошлог века. Ви сџе човек џога џла. Да ли џа Ваша географска датосџ даје могућносџ дубљег разумевања ексџремизма у БиХ?

– Када је реч о исламистичком екстремизму, он је у бившој централној југословенској републици показао сав свој потенцијал. Од толерантног босанског ислама, преко панисламистичких залагања, до провале отвореног екстремизма и на крају огољеног тероризма које су припадници „светих ратника“ одреда Ел Муџахид спроводили у дело. Терористичка организација Ал Каида Осаме бин Ладена била је присутна за време грађанског рата у Босни и Херџеговини од 1992. до 1995. године, као и касније. Чланови Ал Каиде, који су волшебном постали симпатизери нове организације познате под називом Исламска држава, били су, а и данас су, распорџени као терористи или „спавачи“.

„Географска датосџ“, као предност у разумевању феномена, јесте као двоструки мач – и помаже и одмаже. Помаже у смислу да нико од вас не разуме боље кућу у којој је рођен, а одмаже у мери у којој га ка тој истој кући вежу емоџије, а емоџије су ретко савезник разума.

Исџраживали сџе и исламисџички ексџремизам на Косову и Метохији. Ако га џоредисџе с оним у БиХ, где су сличносџи, а где разлике?

– Када је реч о делу истраживања које се односи на исламистичку компоненту екстремизма на тлу Србије (подручје Санџака – Рашке области и Косова и Метохије), може се извести закључак да су у много чему примери Санџака и Босне и Херџеговине комплементарни, али би се могла уочити и одређена дистинџија у односу на Косово и Метохију.

Наиме, за многе у муслиманском свету, ислам у источној Европи представљао је 1999. године праведну и свету борбу (џихад) ОВК против Срба као „осведочених непријатеља балканских муслимана“, иако ОВК није имала никаквог интереса да изгледа као „муслиманска војска“. Њен избор усмеравао се и ограничавао на увлачење Американаца у суџоб. И даље, у борби да што већи број релевантних држава модерног света званично призна косовску независност, косовским Албанцима очајнички је потребна управо западна подршка. Очигледно је да такву врсту подршке, нарочито у утиџајним међународним форумима, они не могу добити, поготово од подељеног исламског света. Током истраживања схватио сам да им је лекџија из предратне, ратне и постдејтонске Босне била врло поучна.

Чињеница је да је ислам нераскидиво део албанског идентитета, но за разлику од Бошњака, косовским Албанцима није био потребан ислам као фактор препознавања националне припадности. Албанци су посебан народ, у првом реду због њиховог особеног језика, а не због верског наслеђа.

Колико данас ексџремизам џредсџавља џреџињу нашој џолиџичкој заједници?

– Опречни су подаци који говоре о броју исламиста који су, на овај или онај начин, били или су и даље ангажовани на сиријском ратишту, а који су грађани наше земље. Говори се о цифрама од пар стотина, па чак и више хиљада. Мислим да не би требало да се водимо само цифрама, посебно имајући у виду да је недавни масакр у Паризу извело свега девет људи.

Екстремизам је као претња препознат и у *Сџраџегији националне безбедносџи Републике Србије*. Посебно верски екстремизам, као и распиривање националне и верске мржње, нетрпељивости и искључивости, који имају корене у суџобима из деведесетих на етничкој и верској основи. Као такви, они представљају значајну претњу националним интересима Србије.

Сџварносџи џоказује да војска и џолиџија нису довољна одбрана од ексџремизма и џероризма као изазова безбедносџи. Али сигурно џосџоји начин да се друшџтво некако зашџиџи...

– Изазови екстремизма, поготово у раним фазама, захтевају ангажовање такозваног корпуса превентивних мера, док се у случајевима потенцијалне или реалне терористичке претње ангажује репресивни апарат друштва. Из војног угла посматрано, опасност од терористичких дејстава спада у групу невојних изазова и претњи. У случају наступања терористичких опасности, војне снаге могу се, у начелу, ангажовати извођењем две врсте операција – превентивно размештање снага и противтерористичке операције.

Ипак, од суштинског значаја за свако друштво, поготово за друштва која се већ скоро тридесет година налазе у скоро егземпларским условима за успостављање и етаблирање екстремистичких идеја, јесте прича о превенџији. Наиме, промовисање толеранџије, прихватање различитости и уопште плурализма, и у приватном и у ширем друштвеном дискурсу, представљају пут који нас води ка сигурнијем и срећнијем друштву. ■

Снежана ЂОКИЋ